

Peter Petersen – modstandsmand under 2. verdenskrig.

Af en bekendt blev jeg gjort opmærksom på, at der er endnu en modstandsmand begravet på Silkeborg Kirkegård. Det er Peter Petersen, som startede modstandsgrupper i Aabenraa og Silkeborg. Han blev til sidst fanget og udsat for tortur af Ib Birkedal Hansen, inden han blev sendt i KZ lejr i Neuengamme.

Jeg tog derfor kontakt til hans datter Bodil Deen Petersen i håbet om et møde, hvilket lykkedes mandag den 25.02.2019. Ugen forinden havde Bodil været forbi, for at låne mig en beretning, som Peter Petersen selv havde skrevet i 1995. Det er med udgangspunkt i den skrevne beretning, som han lavede til sin familie og mødet med Bodil Deen Petersen, at vi her kan fortælle om Peter Petersens oplevelser under og efter anden verdenskrig.

Peter Petersen blev født i 1917 den 5. januar, som den yngste af 9 søskende. Han voksede op på mejeriet i Bolderslev og havde, som han selv betegnede det, en god opvækst, hvor der var plads til leg, og hvor familien betød uendelig meget. Efter realeksamen i 1933, fik han en læreplads i en isenkramforretning i Aabenraa. Her var han indtil han skulle ind og tjene som soldat ved 13. bataljon i Haderslev.

Da tyskerne kom den 9. april 1940, havde bataljonen til opgave at forsvare overgangen over Vejle Ådal. Det blev nu ikke til meget forsvar, da Danmark havde en "ikke-angrebspagt" med Tyskland, og den 15. april 1940 blev han hjemsendt.

Det illegale arbejde

Den 15. august 1940 blev han sammen med 14 andre personer indbudt af købmand Hans Mørup til en møde. Ved dette møde startede de "Aabenraa Kredsen", hvis mål blandt andet var et frit Danmark, og at det stod klart for alle, at Danmark var allieret med England.

Billede fra sportsgrenen terrænsport i Aabenraa – der er Peter Petersen som kommer løbende som nr. 2.

Aabenraa kredsen startede mødevirksomhed og solgte illegale pjecer. Gruppen startede også en afdeling for terrænsport, som i virkeligheden gik ud på at træne unge mænd til at kunne deltage aktivt i fx sabotage og kamp imod tyskerne. Der var derfor ud over idrætten også undervisning i håndtering af våben.

I efteråret 1941 flyttede Peter Petersen til Silkeborg, da han havde fået job hos DAB (Dansk Automobil Byggeri A/S). Peter Petersen skrev således.

I Silkeborg havde jeg stadig kontakt til Dansk Samling og fik hurtigt illegale bøger og blade, som vi kom i gang med at duplikere. Det foregik om aftenen oppe i Silkeborg Bank, idet en af vennerne var ansat deroppe. En anden af kredsen, Knud Kilsgaard; var god til at skaffe papir, idet det også var en mangelvare.

Vi duplikerede Hamros bog: Jeg så, hvad der skete i Norge, John Steinbeck: Månen er skjult m. fl., samt illegale blade. Alt blev revet væk, idet folk tørstede efter nyheder, da intet kom ud gennem officielle kanaler.

Efter samme princip som i Aabenraa fik Peter Petersen, sammen med soldaterkammerat Jens Thellessen og en ven René Nielsen, startet terrænsport op i Silkeborg. Den blev dog opløst i starten af 1943, da de i stedet startede en sabotagegruppe.

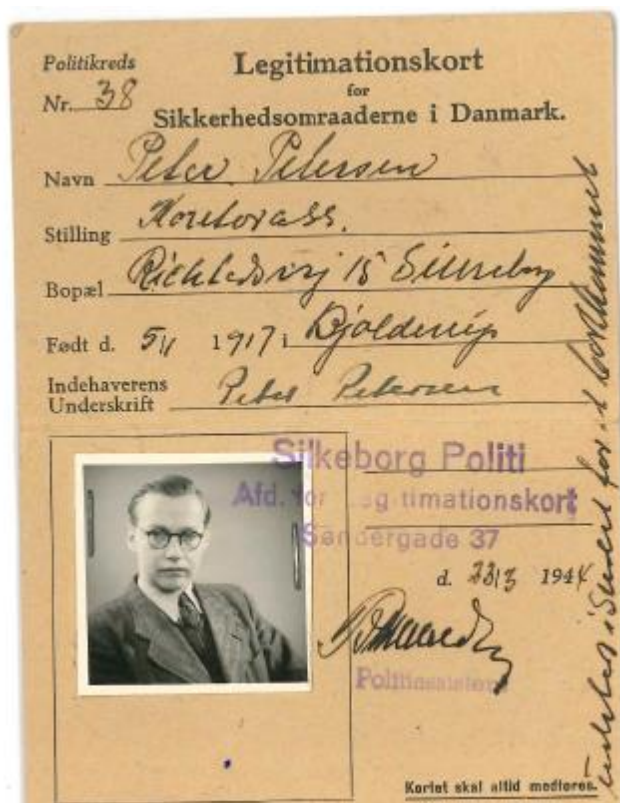
Gruppen udførte sabotage på både jernbane og industri i Silkeborgområdet. Peter Petersen blev også, af hans illegale kontakter i København, bedt om at skaffe tegninger over bunkeranlægget, som tyskerne var ved at bygge ved Silkeborg Bad. Dem fandt han og sendte, hvorefter han blev bedt om at tage billeder af anlægget. Så han tog afsted med

et kamera og fik taget billeder. Han skyndte sig at få kameraet i lommen, da han hørte en lyd, og kort efter blev han råbt an af den bevæbnede vagt.

"Kommen Sie mal hier!" Det var ham, der havde geværet, så jeg gik med bankende hjerte hen til ham. Jeg blev lettet over hans første ord til mig: "Wieviel Uhr ist es?". Det kunne jeg fortælle ham, og jeg underholdt ham på mit bedste tysk, indtil han sagde, at nu måtte jeg hellere gå, der kom snart vagtafløsning. Det var jeg enig med ham i og jeg forsvandt gennem skoven.

I slutningen af 1943 fik Peter Petersen tilbuddet om at stå i spidsen for våbenmodtagelse og opstart af militærgrupper. Dette var ikke ufarligt, og i marts 1944 blev han og en lille gruppe anholdt i forbindelse med et møde i ledelsen i København. De måtte gå turen op til Shell-huset omkranset af Gestapo med maskinpistoler. Peter forklarede Gestapo, at han var på ferie for at besøge en af de anholdte, og han blev løsladt senere på aftenen.

Tyskerne fandt aldrig ud af, at de havde haft fat i ledelsen af arbejdet med våbenmodtagelse og opbygning af militærgrupper i Danmark. Resten af gruppen blev sendt til KZ-lejr i Tyskland.

Peter Petersens ID-papir fra anden verdenskrig.

Kort tid efter blev Peter Petersen efterlyst af Gestapo i Silkeborg. Da han kom hjem, stod nogle venner i nærheden af hans bopæl og advarede han, så han kunne nå at flygte. Han rejste til København og fortsatte det illegale arbejde i transportafdelingen.

Fanget og forhørt

Den 7. juli 1944 blev han anholdt i København under en transport med illegalt materiale.

Det var jo en ubehagelig oplevelse at komme i kløerne på Gestapo. Ikke forbi jeg kom ud for den store mishandling, som andre måtte udstå, men mange klø fik jeg af deres knipler og gummislanger. Den første dag røg tænderne i den ene side af overmund. Det blødte jo en del, så min skjorte så ikke godt ud. Om aftenen blev jeg så kørt ud til Vestre Fængsel. Her blev jeg anbragt i enecelle med skilt på døren: INGEN LÆSE- ELLER RYGETILLADELSE. Det sidste gjorde mig ikke så meget, da jeg ikke røg, men jeg kom til at tilbringe 4½ måned i enecelle uden læsestof.

Forhørslederen var Ib Birkedal Hansen. Den frygtede dansker, der var gået i tysk tjeneste for at bekæmpe modstandsbevægelsen. Under krigen blev han især forbundet med forhør og tortur. Allerede under besættelsen var han kendt for sine langvarige mishandlinger af fanger. Han blev efter krigen tiltalt og dømt for 28 drab, 315 anholdelser og 132 tilfælde af grov mishandling.

Under hele fangenskabets var Peters bror Jørgen især god til at besøge ham og holde familien underrettet. Peters datter Bodil fortæller, at efter krigen er der kommet breve frem. Da Jørgen kunne besøge sin bror, kunne han også gennem breve få fortalt familien at "I dag så Peter bedre ud".

For at holde Peter Petersen beskæftiget i Vestre Fængsel, får han lov til at brodere. Bodil fortæller, at hun altid kunne huske, at der har været en stofpose med fars broderi i, fra da han sad i fængsel. Den har hun gemt med alle de små garnrester, der blev samlet sammen til ham.

Peter Petersens broderi fra da han sad i Vestre Fængsel

I november fortæller Birkedal Peter Petersen, at han ville blive sendt på opdragelse i tysk KZ-lejr.

Neuengamme

Peter Petersen blev i første omgang sendt til Frøslevlejren den 20.11.1944. Det var meget anderledes i forhold til enecellen i Vestre Fængsel, da der her var luft og mennesker at tale med. Tiden i Frøslevlejren betegnede han som "de gode dage".

Den 29.11.1944 blev han sendt til KZ-lejren i Neuengamme ved Hamborg.

Det var begyndelsen til en anden tilværelse. Ud af vognen og opstilling i rækker på fem, omgivet af SS-vagtmandskab med hunde og indmarch i lejren med mottoet: "Arbeit macht frei".

Ind i en barak, hvor alt skulle afleveres, og når jeg siger alt, betød det alt: al bagage, alt tøj og anden beklædning, alle personlige ejendele som ure, ringe, penge. Kun briller beholdt man.

*Derfra under bruser med koldt vand og så op på en træbriks, hvor alt hår blev barberet af – fra isse til fod. Herfra "nyt tøj", dvs. vasket tøj, der havde tilhørt andre fanger. Undertøj var ligegyldig om det var dame eller herre. Alt, man fik smidt i hovedet, skulle passe. Intet kunne byttes. Det værste var ofte fodtøjet, som tit var et par trætofler, men passe skulle de. Så fik man et nummer til at sy på tøjet og under dét nummer var man registreret. Mit nummer blev **D 67100** med rød trekant, dvs. man var politisk fange fra Danmark. Med grøn trekant var fangen kriminel, sort asocial (også en hel del danske kriminelle), violette Jehovas Vidner o.l.*

En af de første aftener blev vi en flok kaldt ud til "eine halbe Stunde leichte Arbeit". Det bestod i, at vi skulle tømme nogle jernbanevogne for fanger – jøder fra Prag – som havde kørt rundt i et par uger uden mad og drikke.

De lå i deres afføring i noget halm. Nogle levende, andre døde.

Vi skulle bære de levende ud på en fladvogn og køre dem over i badet. De døde skulle på ligvogne, som hver dag kørte rundt i lejren og samlede lig op. De blev kørt til krematoriet, hvor de blev brændt. Flere af de levende kom i den barak, hvor jeg boede, men nogle var så fortvivlede at de hængte sig ved at kaste sig ud fra den øverste køje om natten med en snor om halsen. Men i løbet af nogle dage blev resten sendt videre til Auschwitz. De skulle slet ikke have været til Neuengamme, men til udryddelse i Auschwitz.

Under anden verdenskrig er der forskellige KZ-lejre. De to almindeligste var udryddelseslejre (fx Auschwitz) og arbejdslejre (fx Neuengamme). Fangerne kunne arbejde både inden for lejren på forskellige fabrikker (våben- og maskinfabrikker) eller udenfor lejren. Mange fanger blev lejet ud til virksomheder.

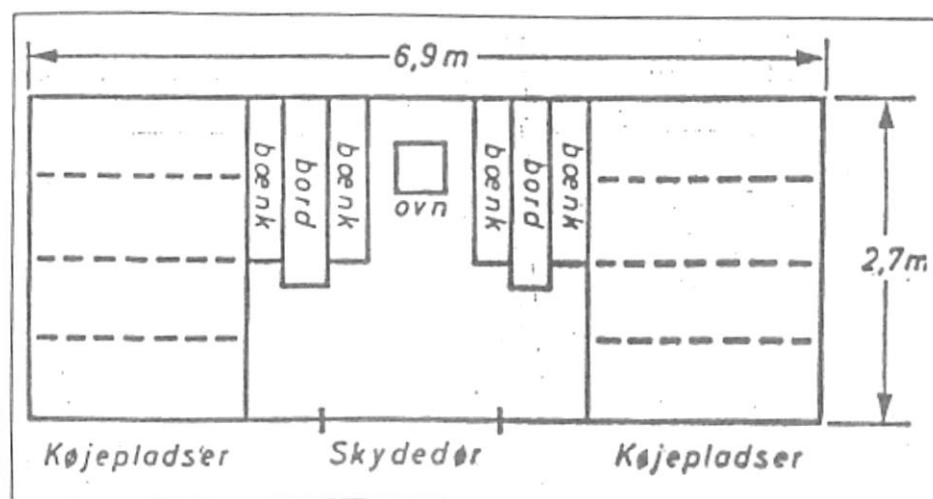
Osnabrück

Den 19.12.1944 blev Peter Petersen sammen med ca. 80 fanger (35 danskere) sendt videre til en udekommando ved Osnabrück. De skulle erstatte de syge og døde.

Ved afrejse fra Neuengamme fik de en Røde Kors pakke, som indeholdt lidt vintertøj og træskostøvler, samt lidt mad.

Deres nye arbejde bestod i at genopbygge jernbanen, som England havde bombarderet.

De var 24 fanger i hver vogn, hvor der kun var 12 senge med en halmmadrass og et tæppe i hver seng. I

Sådan var den jernbanevogn, hvor danskerne i Baubrigaden holdt juleaften. Tegningen skyldes general F.B. Larsen, dengang slavearbejder i Baubrigaden, nu bcsat i Sorø.

midten var der en lille ovn og ellers borde og bænke.

Ved Osnabrück var hverdagen den samme – op hver morgen, hvor de fik lidt ”kaffe” og brød, for derefter at arbejde i 9-10 timer, hvis ikke mere.

Efter bombardement skulle vi først grave huller ned til blindgængere. Det skete ofte at bomben sprang under arbejdet, men heldigvis slap vi danskere. Efter bombardement skulle vi fjerne de ødelagte jernbaneskiner, som ofte lå op over husene, fjerne gamle sveller, jævne bombehuller, hente nye sveller og skinner og gøre jernbanestrækningen klar igen. Et hårdt arbejde, hvor KAPOer og SS var over os hele tiden med slag og spark.

Uforståeligt slap vi godt fra alle luftangrebene. Ved forvarsel gik de civile i beskyttelsesrum, ved ”Grossalarm” alle SS. En dag var vi ca. 100 fanger på arbejde og søgte så ly i et gammelt bombekrater medens hundredvis af 4-moterede bombemaskiner tæppebombede over området. Alt var raseret og brændte. Det tog vi var kommet kørende i, sprængt i småstykker, men lille Peter og hans venner var ikke ramt. Så løfter man hovedet og siger tak for beskærmelsen.

”Forplejningen” ude i Hasbergen var dårligere end i Osnabrück, idet vi ofte var ude på arbejde, når maden blev uddelt. Og arbejdet var hårdere, idet vi efterhånden arbejdede på alle tider af døgnet.

Efter udleveringen af roesuppen blev vi låst inde i vor vogn. Til at forrette nødtørft i havde vi en blikspand. Men til 24 mand, hvoraf mange havde ”Scheisserei” forslog den ikke. Den løb over og gjorde gulvet til en glidebane og stanken i vognen var ulidelig. Spanden blev tømt hver morgen, men kun søndag eftermiddag kunne vi gøre lidt rent.

Juleaften i 1944 har Peter Petersen fortalt om til journalist Johannes Fosmark i 1985, som skrev artiklen: "Da bombekommandoens fanger fik julesnaps". I artiklen fortæller Peter Petersen, hvordan han juleaften var sat til at udgrave en kælder. Under arbejdet fandt han en lille flaske Genever, som han fik ind under frakken, uden nogen opdagede det. Til aften fik de kartofler, der var overhældt med gullasch, hvorefter de blev låst inde i vognen.

Sammen med polakkerne kunne de synge "Glade Jul", og de forsøgte sig også med nogle andre julesalmer, men savnet hjem blev for stort og gav klumper i halsen. Peter Petersen delte sin flaske Genever, og der blev da også til en skefuld til hver enkelt.

Det vakte begejstring, men Kapoerne fandt ud af det, og Peter Petersen blev kaldt ind til samtale. Her blev det gjort ham klart, at der var tale om plyndring, da han havde taget flasken med sig og for det var der dødsstraf – hvis de indberettede det. Men han kunne slippe med skrækken, hvis hans kammerater ville give noget fra deres danske Røde Kors pakker. Han måtte da gå den tunge tiggergang til sine venner, som alle gav lidt og Peter Petersen beholdt livet.

Krigens slutning

Fra Røde Kors havde de pårørende fået besked om at fangerne fik 3 pakker om måneden med mad, cigaretter og andet godt, men pakkerne nåede aldrig frem til Peter Petersen. Og heller ikke breve fra familien. Peter Petersen fik den 27.12.1944 lov til at sende et kort hjem – det fik de først i marts 1945.

I slutningen af marts 1945 var Peter Petersen meget tæt på fronten, og de vendte tilbage mod Osnabrück. Her fik de besked på, at alle danskere skulle tilbage til Neuengamme.

DANSK RØDE KORS AMALIEGADE 18 KØBENHAVN K. /JK.		Den 5.12.44
Til Kontorist Peter Petersens Familie Richtersvej 15, Silkeborg		
<i>in den danske Internieringen Peter, Peter den 5/12/44 Hannoversche Lager Neuengamme Hamburg Tyskland</i>		
Dansk Røde Kors beklager at maatte meddele, at paa en D.D. fra det tyske Sikkerhedspoliti modtagen Liste over danske Internerede, der fra Frøslev Lejren den 27.11.44 er blevet overført til Tyskland, findes opført		
Kontorist Peter Petersen, f. 5.1.19 Bollerslev Richtersvej 15, Silkeborg		
Det maa formodes, at Bestemmelsesstedet i Tyskland er Neuengamme ved Hamburg.		
Man skal oplyse, at efter de gældende Regler vil der ikke kunne tilskrives den Internerede, før denne har meddelt sig og opgivet sit Interneringsnummer.		
Fra Dansk Røde Kors vil der til de Danske i Neuengamme blive sendt 3 maanedlige Levnedsmiddelforsyninger saavel som nødvendige Beklædningsgenstande.		
Erbødigst <i>[Signature]</i>		

Kopi af meddelelse fra Dansk Røde Kors hvor de fortæller familien at Peter Petersen modtager 3 pakker om måneden

Turen tog 2½ døgn med småbanetog, og under turen fik de intet at spise. Fra stationen i Bergendorf måtte de gå de sidste 10 km til Neuengamme. Alle 35 danskere var med tilbage til Neuengamme, dog var nogle så dårlige, at de måtte støttes eller bæres.

Tilbage i Neuengamme fik de bad og nyt fangetøj. Her fandt han sine venner og fandt ud af, at danske og norske fanger var blevet samlet. Det havde han ikke hørt noget om, for de var blevet glemt derude. Grunden til det fandt han senere ud af skyldtes en administrationsfejl. På papiret så det nemlig ud til, at han og de 34 andre fangere var overflyttet til KZ-lejr Sangerhausen. Det forklarer også, hvorfor han ikke har modtaget de Røde

 DANSK RØDE KORS KONTORET FOR UDLANDSKE ANLIGGENDER OG KRIGSHJÆLP Amaliegade 18, København K. Telf. Pele 5303 — 5333. Postgiro: 24371 HOH/LV 2203/45	CROIX ROUGE DANOISE BUREAU DE RELATIONS EXTERIEURES ET DE SECOURS Amaliegade 18, Copenhagen K. 31/1-45.
Dansk Røde Kors, Afdeling for Silkeborg og Omegn, Silkeborg.	
De bedes venligst underrette de Paarørende til <u>Peter Petersen</u> , f. 5/1-19, Richtersvej 15, Silkeborg, at han er blevet overført fra Koncentrationslejren Neuengamme til Koncentrationslejren Sangerhausen i Sachsen. Ved Forsendelser af Breve og Pakker skal Interneringsnummeret 67100 B.B.5 anfø- res.	
Erbedigst H.C. Hansen Afdelingschef.	
Afle. Brev sender jeg gerne til Undersøgning. Med venlig Hilsen	
Ifølge denne meddelelse blev Peter Petersen overført til Sangerhausen. I virkeligheden kom han til Osnabrück.	

Kors pakker, som var lovet.

Da Peter Petersen kom hjem fra Sverige var der opsat en æresport ved hans hjem i Bolderslev.

Den 19.april 1945 blev der givet besked om, at alle KZ-lejre skulle rømmes – og dagen efter blev Peter Petersen hentet i de danske hvide busser (Bernadotte-aktionen) Det var en kaotisk tid, hvor mange mistede livet, da engelske bombemaskiner skød på alt, hvad der rørte sig.

Heldigvis kom Peter Petersen sikkert til Danmark, hvor han blev modtaget af 2 af sine søstre, inden han blev kørt videre til Sverige. Her blev han undersøgt, fik nyt tøj og blev indkvarteret. I Sverige hørte han

befrielsesbudskabet og få dage senere kunne han tage tilbage til familien.

Efter krigen.

Danmark blev frit, men tiden efter krigen var svær for mange, der havde kæmpet.

Befrielsesdagene og tiden derefter gav anledning til megen fest og glæde, men den tid gik forbi mig, som om jeg så en film. Jeg kunne ikke befri mig for tanken om alt det, jeg havde oplevet og mindet om venner, der ikke kom med hjem, og alle de andre man har levet sammen med.

Det hjalp i nogen grad, da jeg i efteråret 1945 kom i arbejde igen, men helt godt blev det først, da jeg fandt min kone. Vi blev gift i 1949 og har haft det godt sammen op til denne dag, hvor jeg skriver dette. Sammen med vore to døtre og deres familie blev det et centrum i min tilværelse.

Min kone har passet mig op med mine særheder og det KZ-syndrom, som lever inde i mig og aldrig kan fjernes.

Jeg fik en god tilværelse og kan med salmelinien sige: "favn kun trøstigt, hvad Gud har givet, løft dit hoved og tak for livet." Alt for mange kunne ikke finde freden med sig selv, da friheden kom.

Mange frihedskæmpere nærede et had til Tyskland også efter krigen. I 1995, hvor Peter Petersen skrev den beretning, som her citeres, spurgte han også: Har Tyskland nogensinde sagt undskyld, for det de gjorde?

En form for undskyldning kom senere i 2001, hvor Tyskland oprettede en fond på 40 Mill. kr. I denne fond kunne modstandsfolk søge kompensation for den uret, der var begået imod dem under anden verdenskrig. 1.200 modstandsfolk ansøgte og kompensationer havde generelt en værdi på mellem 19.000-57.000 kr.

At krigen sætter spor kan ingen være i tvivl om. Datter Bodil Deen Petersen fortalte om engang, hvor der under Irakkrigen blev vist mennesker, der blev hængt på tv. Da hendes far så det, rejste han sig og gik, imens han sagde, at det ville han ikke se på. Han havde set for meget af den slags i virkeligheden.

Med tiden begyndte Peter Petersen selv at åbne op og fortælle om sin tid under 2. verdenskrig. Det var ikke unormalt, at elever fra de lokale skoler fik fortællinger, som en del af deres historieundervisning.

Peter Petersen døde den 22.04.2015 og blev begravet ved siden af sin kone Inga Kristine Petersen på Vestre Kirkegård.

Denne historie er lavet i samarbejde med datter Bodil Deen Petersen. Formidlingen er den 14.05.2019 godkendt af hende til benyttelse på vores hjemmeside, Facebook og som QR-kode ved gravstedet.